

O Kniastwach we wsiach Wołoskich, z poglądem na Wójtowstwa we wsiach na Magdeburgskim Prawie osadzonych.

Przez Aleksandra hr. Stadnickiego.

(Dokończenie. Ob. N. 11., 13., 15., 17. i 19. Dod. Tyg.)

X.

O niektórych Wójtowstwach miejskich w Galicyi.

Dodajmy parę słów o kolejach, przez które Wójtowstwa miejskie w naszej Prowincyi w ostatnich czasach Rzeczypospolitej przechodziły. — Nie wiążą się one wprawdzie ściśle z przedmiotem tej rozprawy, zwłaszcza że, jak na wstępie nadmieniliśmy, Miast lub Miasteczek na Prawie Wołoskim osadzonych w Polsce nie było. — Lecz mówiliśmy już tyle o Wójtowstwach na Prawie Magdeburgskim utworzonych, że czytelnicy nasi i to nowe zbroczenie od pierwotnego założenia naszego nam przebaczą, kładąc je na karb naszej chęci nagromadzenia jak najwięcej materiałów dla przyszłych monografów Wójtowstw w Galicyi. Z drugiej strony tak podobne były losy Wójtowstw miejskich po Królewsczyznach do tych, które Wójtowstwa wiejskie doznały, że skreślając te, nie podobna i o tamtych nie wspomnieć. I z Wójtowstw miejskich albowiem tylko mała liczba się przy miastach, do których pierwotnie fundowane były, jako atynencya tychże utrzymała, a jeszcze mniejsza pierwotny swój cel i przeznaczenie t. j. charakter dotacyi do wykonywania jurysdykcyi karnej i cywilnej przywiązanej, aż do rozbioru Polski zachowała.

Prócz Buskiego, Korośnińskiego i Wielickiego Wójtowstwa, których formalną inkorporacyę do swych funduszków Miasta rzeczona na końcu XVIgo i początku XVIIgo wieku uzyskały, utrzymały się tylko Miasta Przemyśl, Drohobycz, Kamionka-Strumiłowa, Zborów, Trębowla i Kołomyja przy swych Wójtowstwach nie dopuszczając posiadaczom tychże, aby się z obowiązku wykonywania sądownictwa nad mieszczanami i pokrywania kosztów do tegoż przywiązanych wyłamywali. W Przemyślu Rząd Austriacki przy zajęciu Galicyi zastał Adwokata miejskiego wykonującego z jedenastoma ławnikami jurysdykcyę nie tylko karną, ale i cywilną, a koszta sądownictwa karnego z dochodów Wójtowstwa (Sielec) pokrywane: tylko ówczesni ławnicy (*Skabinal-Viertel*) pierwotnie ławnikom jako dotacya przeznaczona, już pierwaj w ręce prywatnych i duchowieństwa przez nieprawą alienacyę przeszły były.

W Kamionce-Strumiłowej, w Zborowie, w Trębowli i Kołomyi, w których sądownictwo cywilne już na mocy późniejszych przywilejów do atrybucyi formalnych Magistratów należały, posiadacz Wójtowstwa jeszcze w r. 1780 całą karą jurysdykcyę swoim kosztem wykonywał.

W Drohobyczu nakoniec gdzie urzęda miejskie prócz jurysdykcyi cywilnej także i karą objęli byli, szły dochody Wójtowstwa przedewszystkiem na utrzymanie aresztów, delinkwentów i inne wydatki podobne.

W innych Miastach przeciwnie jak n. p. w Firlejowie, w Podgrodziu raczej Rohatynie, w Sniatynie i w Zaleszczykach, już się tylko szczątki pierwotnej instytucyi Wójtowstwa, zaledwo że nie powiemy słaba tylko tradycya o obowiązkach do posiadania Wójtowstw przywiązanych utrzymała. — Świadczą albowiem śledztwa przez władze Austriackie w r. 1780 przedsięwzięte (w któreśmy dawniej mieli sposobność wglądać), że posiadacze Wójtowstw do rzeczonych Miast należących wprawdzie jeszcze Podsędka do wykonywania Sądownictwa karnego w samem Mieście płacili, delinkwentów atoli swoim kosztem utrzymywać nie chcieli. — Z swej strony uchylały się znowu Urzęda miejskie w Sniatynie i Zaleszczykach od ponoszenia tych kosztów, twierdząc, iż one do posiadaczów Wójtowstw należą.

Gorszym atoli jeszcze był los owych Miast i Miasteczek, którym się obowiązek utrzymywania jurysdykcyi cywilnej i karnej z wszystkimi kosztami pozostał, chociaż Wójtowstwa i tychże dochody albo równocześnie, albo już pierwaj przez Starostów zabierane zostały. — Był to los największej części Miast Jure gladii

obdarzonych, a mianowicie Miast Bełza, Lubaczowa, Mostów-Wielkich, Potylicz, w Żółkiewskim — Ciężkowie, Grybowa, Piwniczny i Tymbarku w Sandeckim — Pilzna i Ropezye w Tarnowskiem — Staregomiasa w Samborskim cyrkułe. — Świadczą albowiem wzmiankowane już Śledztwa Rządu Austriackiego, iż Wójtowstwa do wszystkich dopiero wyliczonych Miast fundowane przez Starostów Bełzkich, Lubaczowskich, Mostowskich, Ciężkowiekich, Grybowski, Sandeckich, Pilźniejskich zagarnięte, i niektóre z nich tak zupełnie do Starostw wcielone zostały, iż przytoczona Kołęda Warszawska na r. 1772 je już jako osobne Królewsczyzny nie wymienia a) — Połączenie to było wprawdzie po największej części faktycznem, nieprawem i zatem czasowem. De jure Wójtowstwa wszędzie, gdzie formalna onych inkorporacya do Starostw na mocy uchwały Sejmowej nie nastąpiła, zawsze jako osobne korpusa istniały i osobno konferowane być mogły. — Tak Wójtowstwo w Grybowie przez 200 lat z tamtejszem Starostwem ściśle połączone i z niem razemz rąk do rąk przechodzące, potem naraz wydzielone i osobno nadane widzimy. — Ale i w tym razie tylko stan rycerski z tego korzystał; do miasta raz wykupione Wójtowstwo już się więcej nie wracało; było dla niego na zawsze straconem. — Jak nędznie też we wszystkich tych Miastach jurysdykcyja karna sprawowana była, łatwo sobie wystawić, gdyby nawet o tem tylekrotne skargi przez mieszczanów do Rządów Austriackich zaraz po zajęciu Galicyi wniesione — wyraźnie nie świadczyły. Nie tyle im jeszcze koszta inkwizycyi kryminalnej ciążyły, gdyż w instygatorycznym procesie, powszechnie w Polsce używanym, oskarżający t. j. strona uszkodzona, lub w jej imieniu występujący wszystkie koszta inkwizycyi aż do wyroku ponosić była winna. — Od zapadnięcia tegoż atoli, do żadnych dalszych kosztów obowiązana nie była. Musiała więc delinkwenta familia tegoż żywić, a jeżeli funduszków do tego potrzebnych nie posiadała, ponosili mieszczanie koszta tej alimentacyi. Koszta zaś utrzymywania aresztów i policyjnego dozoru nad skazanymi, zawsze tylko na mieście jurysdykcyę karą posiadającym ciążyły, i gdzie tylko osobnych miejskich funduszków brakowało, przez składki mieszczan pokrywane być musiały. Na zapłatę kata się kilka Miast składało.

A przecie prawie wszystkie Miasteczka nawet najbiedniejsze o przywilej juris gladii jeszcze i wtedy się upominały, kiedy Wójtowstwa, których dochody koszta jurysdykcyi karnej pokryć miały, dawno w ręce szlachty lub Starostów przeszły były. — Ubiegały się nawet o ten przywilej takie Miasta, do których Wójtowstwo nigdy fundowanem nie było, t. j. wszystkie miasta dopiero w drugiej połowie XVI wieku i później fundowane lub wówczas dopiero na Prawo teutońskie przeniesione. — Instytucya bowiem Wójtowstw i i Wójtów do sprawowania jurysdykcyi jest cechą dawnych wieków. — Czem się więcej od tychże oddalamy, instytucya ta w Miasteczkach słabnieje, a Urzęda miejskie co raz więcej atrybucye Wójtów lub Sołtysów zagarniają. W przywilejach Miast Stryja, Kałusza, Żydaczowa miejskiego Adwokata wprawdzie jeszcze do jurysdykcyi kryminalnej zatrzymanego — ale jurysdykcyę cywilną już Urzędowi miejskiemu przekazaną znajdujemy. — W tych przywilejach o erekcyi osobnego Wójtowstwa dla Wójta ani wzmianki nie ma, i zaledwo ją w Żydaczowie przypomina wyznaczenie pewnych gruntów Adwokatowi i Ławnikom w nagrodę za wypełnienie ich funkcyi. — W późniejszych jeszcze przywilejach nawet jurysdykcyja kryminalna Urzędowi miejskiemu przekazaną została, a o instytucyi Adwokata już nawet śladu nie znajdujemy.

a) Tak n. p. nie wymienia już Kołęda Warszawska Wójtowstw w Bełzu, w Cebłowic, w Tuskowie, w Parchaczu i Kullkowie, które Starostowie Bełzey zabrali. — Wójtowstwa w Tymbarku, w Grybowie i w Gryfowej-Woli, które Starostowie Sandeckcy, Grybowscy i Ropezyccy zabrali.

Wyszczególnienie	Złot.	G.	D.	Wyszczególnienie	Złot.	G.	D.	Wyszczególnienie	Złot.	G.	D.
Dz. Kasinka	1457	8	7	Wieś Bystrzyca górna	219	14	9	Wójt. Kamionackie z Łapajówką i Łanami Zawiszeńskimi	117	12	—
St. Olszowskie	2216	19	11	W. Bystrzyca dolna	141	19	—	Tamże Wioska Krzywółka z Łanym Sulimińskim	88	7	—
				Dobra Kasztelanii Sandomirskiej	3.626	17	12	W. w Glinianach	214	25	8
				St. Niedomyckie	—	—	—	W. w Bobrze z 10 Łankami	259	11	9
								W. w Sokolnikach	207	25	8
Księstwo Zatorskie i Oświęcimskie.								W. Szczerzeckie	5.330	7	6
St. Oświęcimskie	1414	10	77					W. we Wsi Dobrzankach	189	22	8
Wieś Łąki	477	29	6	Województwo Ruskie.				W. Pormańskie	226	5	8
Wybr. tamże	—	—	—					W. we Wsi Brodek	308	7	8
Wybr. w Babicach	—	—	—					W. w Lubiany	100	6	—
St. Zatorskie	7353	28	5	Ziemia Lwowska.				W. Mikołajowskie	163	22	9
W. w Ketach	561	15	12	St. Lwowskie	2.481	15	15	W. we Wsi Demny	943	22	8
W. w Wadowicach	289	15	—	Wieś Skniłów	497	13	15				
Wybr. w Piotrowicach	61	24	13	Ws. Kozice i Jemielna	1.013	6	13				
Drugie tamże	—	—	—	Wieś Zniesienie	417	18	—	Powiat Żydaczewski.			
Wybr. w Bielanych	—	—	—	Wieś Prussy	570	10	12	St. Żydaczewskie	4.002	17	2
Wybr. w Kobiernicach	—	—	—	Wieś Borszczowice	660	26	6	W. tamże	68	20	8
Wybr. w Monowicach	—	—	—	Wsie Kamionopol, Podhorce	987	29	6	Dz. Cudołowce i Turady	3.087	29	6
St. Lipnickie i Biała cum attin.	10.963	20	3	Wieś Rokitna	492	27	12	Wieś Bereźnica	1.011	26	8
Wybr. w Lipniku	—	—	—	Wieś Mikłaszów	1.815	7	8	Wieś Oryszkowce	409	15	—
St. Berwaldzkie	2030	29	16	Wsie Biłka Królewska i Zuchorzycza	1.207	22	12	Dz. Obyniowce	1.678	4	6
W. z Wybr. w małym Berwaldzie	333	6	13	Wieś Zadworze	766	13	6	Wsie Holeszow i Łapszyn	820	—	—
Wybr. w Choczni	—	—	—	Wieś Połonicze	353	27	—	St. Dolińskie	12.425	25	2
Wybr. w Stanisławiu	—	—	—	Wieś Łaszka	566	—	15	W. w Łopianiu	33	18	8
Wsie Zakrzew, Leśnica i Skronie	1165	16	16	Zeniow	413	8	12	Wieś Turta Zgniła	119	24	—
Wybr. w Zakrzewie	—	—	—	St. Gliniańskie	8.944	16	12				
W. w Szluszczowicach	211	27	17	Wieś Błotnia	1.205	22	9				
				Wieś Sieciechow	300	—	—	Ziemia Przemyska.			
				Wsie Grzęda i Grzędecka Wola	1.609	15	—	St. Przemyskie	17.656	29	13
				Wieś Nowosieło z W.	534	—	—	Wieś Wysiatycze	1.987	19	12
Województwo Sandomirskie.				Wsie Podliski z folwarkiem Kozelów i Stroniatyn	1.264	15	—	W. Przemyskie	120	14	—
				Wieś Artaszów	590	—	—	W. Jaskamienieckie	198	19	5
Powiat Sandomirski.				Dz. Nierztwicka	4.216	25	15	W. Cykowskie	253	16	2
St. Sandomirskie	10.554	22	9	St. Kamionackie	5.493	8	14	W. Leszczyńskie	112	25	12
W. Zalesie	105	22	9	Wieś Strzemię	173	27	—	W. w Kalinie	52	7	8
St. Zawichostkie z W. i Sobotką	2.577	15	—	Wieś Nowyszaw i Czestynie	700	—	—	W. w Jamnej Górnej	644	15	—
Cło Zawichostskie	250	—	—	St. Janowskie	6.491	3	13	W. we Wsi Starzawie	149	17	8
Dz. Makowica z Wola Makowską	113	7	9	W. Janowskie	1.891	13	9	W. w Krosienku	219	16	14
Dz. Zbigniew	550	26	14	Wieś Sucha Wola albo Wolica	540	23	—	W. w Smolnicy	150	11	8
W. Zbigniewskie	175	—	—	Wieś Zerniska z częścią Łoziny	270	23	9	W. w Łopuszanie	67	4	—
W. w Pysznicy	507	19	9	St. Grodeckie	24.613	28	8	W. w Bereckach	294	18	2
W. Studzienice	101	7	9	Dz. Kamionobrodzka	1.500	5	6	W. w Nanowej	121	15	—
Wi. Kurzyna z przyległ.	276	22	9	Wieś Gaje	1.893	7	12	W. w Rudawce	40	13	—
Wieś Ruda Jasłowska	97	15	—	St. Bobreckie	3.266	8	3	W. w Cisowej	331	18	—
W. w Jeżowy	250	—	—	Wieś Wodniki	795	1	9	Brylince z Wójtost.	790	29	9
W. Zielonka	389	10	9	Dz. Bakowiecka	1.277	12	6	Wsie Hołowince, Krzczkowa i Olszany	1.719	—	6
W. w Dzikowcu, Lipnicy i Woli Ronizowskiej	1.154	22	9	Część we Wsi Bakowce	84	28	—	Dz. Medycka	9.982	29	13
W. Zachwiejów	71	22	9	Wieś Lubieszka	156	29	12	Wieś Maćkowiec	1.336	29	6
W. Czajkowa	270	11	8	St. Jaworskie	18.817	14	2	St. Wyszyskie	2.961	2	1
W. w Osieku	275	—	—	w Cytuli Pułłanek	18	—	—	Wieś Otomła	1.245	19	2
W. w Kamieniu	1.051	10	—	w Wierzbicach Pułłankow 4 i Zagroda	89	26	12	Wieś Starzawa	1.868	2	14
Markowizna	—	—	—	Tamże Tywoństwo Łanu 1 i pół	51	22	14	Wsie Łaszki, Krościelinki, Kropiwniki, Książyniec i Niechowice	2.267	8	8
W. Ostrowy	—	—	—	Tamże Pułłanek	8	10	—	Wsie Mistycze, Sauniki i Ostrozec	1.284	19	12
W. Krasnek	—	—	—	Dz. Tuczapska	2.103	4	4	Ws. Radyniec, Jatwigi i Kornice	2.257	20	14
W. Zdzieckie	—	—	—	St. Szczerzeckie	10.673	9	6	Wieś Makunów	1.516	7	—
St. Lenarczyckie	—	—	—	W. we Wsi Polanie	290	4	12	Wieś Koniuszki	213	16	8
				Wieś Nagurzany z folwarkiem	1.491	28	14	Wieś Burezyce	393	22	4
				Wieś Nowosielce lub Nowosiołów	103	—	—	St. Mościskie	13.859	6	6
				Wieś Kuniaszki	496	25	—	Wi. Wola Małnowska	246	17	8
				Wieś Sokolniki	1.459	13	6	Dz. Chodynie i Łacka	2.487	15	6
Powiat Piłzniński.				St. Drochowiskie	6.606	25	6	W. w Rudnikach	311	1	8
St. Piłznińskie	2.724	—	—	Wieś Stoki	286	18	—	W. Woli Małnowskiej	579	22	9
W. w Dzucnowej	192	—	—	W. Starojazowskie	551	6	12	Łan w Łackiej Woli	25	24	—
Dz. Lubera wielka i mała	2.880	7	9	W. Zawadowskie	1.278	20	8	Wieś Olszanek	1.155	28	12
Dz. Bratkowice	8.715	15	9	W. w Czerławie	282	19	15	Wieś Czerchawy	528	28	1
St. Robczyckie	6.188	28	9	W. w Nowym Jazowie i w części Cytuli	503	15	12	W. Staromiejskie	422	15	8
W. w Borku Wielkim	146	13	—	W. Grodeckie	515	—	—	Wieś Czerniechow	621	17	—
Dz. Rozniszów	1.750	3	—	Wieś Czarnokońce	150	—	—	Wieś Szade	400	9	8
Dz. Łopuchowo	426	6	5	W. w Radotyczach	425	23	6	W. w Mokrzanach	347	8	8
W. tamże	—	—	—	W. w Czerlanach	85	11	—	W. we Wsi Czukwi	851	25	—
Wieś Zdzary	177	27	9	Łan Dziakowski w Zaszkwicach	112	15	—	W. we Wsi Bykowice	84	6	1
W. Wiercany	389	7	9					W. w Bronnicy cum fundo Glinna	456	4	12
								Wsie Połów i Łąka	203	4	—

